

ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПОСЛУГ АДВОКАТА В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Л.Л. Нескороджена

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права і психології
Національної академії внутрішніх справ*

Постановка проблеми. Стаття 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – Закон) [1] передбачає, що формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту є гонорар. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо зазначаються в договорі про надання правової допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час.

Господарським процесуальним кодексом до складу судових витрат, що можуть бути покладені судом на винну сторону, віднесено оплату послуг адвоката. Гонорар адвоката обумовлюється в договорі про надання правової допомоги, і тому помилки, які можуть бути допущені під час укладення договору, можуть унеможливити отримання компенсації, незважаючи на задоволення позовних вимог. Разом з тим, як свідчить судова практика, не завжди суди задовольняють у повному обсязі розмір витрат на адвоката.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання сплати послуг адвоката в господарському процесі неодноразово піднімалися у наукових працях О. Сербогіна, А. Потьомкіна, І. Головання, А. Волинця, Ю. Анісімова, разом з тим питання визначення розміру гонорару, методики його визначення в господарському процесі не було розкрито в повній мірі та потребує детального дослідження окремих правових положень чинного законодавства щодо сплати послуг адвоката в господарському процесі.

Метою статті є виокремлення та дослідження особливостей сплати послуг адвоката в господарському процесі. Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити особливості сплати послуг адвоката в господарському процесі, обставини, які необхідно брати до уваги при визначенні розміру гонорару, способи сплати послуг адвоката.

Основні результати дослідження. Основні підходи до визначення розміру гонорару (вартості послуг) адвоката визначені в ст.30 Закону [1], статтях 28-29 Правил адвокатської етики (надалі – Правила 2012р.) [2].

При встановленні розміру гонорару, відповідно до ч.3 ст.30 Закону [1], враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Разом з тим конкретизація обставин, які необхідно брати до уваги при визначенні розміру гонорару відсутня. В Правилах адвокатської етики 1999 р. (надалі – Правила 1999 р.) [3] у ч.3 ст.33 були конкретизовані обставини, які необхідно було брати до уваги при визначенні розміру гонорару, а саме: обсяг часу і роботи, що вимагаються для належного виконання доручення; ступінь складності та новизни правових питань, що стосуються доручення; необхідність досвіду для його успішного завершення; вірогідність того, що прийняття доручення перешкоджатиме прийняттю адвокатом інших доручень або суттєво ускладнить їх виконання в звичайному часовому режимі; необхідність виїзду у відрядження; важливість доручення для клієнта; роль адвоката в досягненні гіпотетичного результату, якого бажає клієнт; досягнення за результатами виконання доручення позитивного результату, якого бажає клієнт; особливі або додаткові вимоги клієнта стосовно строків виконання доручення; характер і тривалість професійних відносин даного адвоката з клієнтом; професійний досвід, науково-теоретична підготовка, репутація, значні професійні здібності адвоката.

Не дивлячись на те, що Правила 1999 р. [3] уже не діють багато суддів при розгляді питання про визначення розміру витрат на адвоката, їх враховують. Так, господарський суд Івано-Франківської області в справі № 909/689/14 у своєму рішенні від 10 липня 2014 р. зазначив, що «...гонорар, отримуваний адвокатом за надання правової допомоги, повинен бути законним за формою і порядком внесення і розумно обґрунтованим за розміром. Фактори, що повинні братися до уваги при визначенні обґрунтованого розміру гонорару, включають в себе: 1) обсяг часу і роботи, що вимагаються для належного виконання доручення; ступінь складності та новизни правових питань, що стосуються доручення; необхідність досвіду для його успішного завершення; 2) вірогідність того, що прийняття доручення перешкоджатиме прийняттю адвокатом інших доручень або суттєво ускладнить їх виконання в звичайному часовому режимі; 3) необхідність виїзду у відрядження; 4) важливість доручення для клієнта; 5) роль адвоката в досягненні гіпотетичного результату, якого бажає клієнт; 6) досягнення за результатами виконання доручення позитивного результату, якого бажає клієнт; 7) особливі або додаткові вимоги клієнта стосовно строків виконання доручення; 8) характер і тривалість професійних відносин даного адвоката з клієнтом; 9) професійний досвід, науково-теоретична підготовка, репутація, значні професійні здібності адвоката» [4].

Зрозуміти таких суддів можливо, адже в жодному іншому нормативно-правовому акті немає конкретизації обставин, які необхідно брати до уваги при визначенні розміру гонорару. Крім того, варто в ст.30 Закону [1] закріпити обставини, які необхідно брати до уваги при визначенні розміру гонорару, на кшталт, як це було зроблено в Правилах 1999 р. [3].

Згідно із судовою практикою, яка склалася, підлягають відшкодуванню витрати на оплату лише тих послуг адвоката, що безпосередньо пов'язані з розглядом господарської справи. Такими послугами можуть бути як послуги, що полягають у представництві інтересів сторони безпосередньо в судових засіданнях, так і послуги, що надаються поза межами залу судового засідання.

Так, в справі № 911/1661/14, яка розглядалася господарським судом Київської області, суд задовольнив витрати на адвоката в розмірі 900 грн., хоча за «...договором № 190-ГП про надання правової допомоги та здійснення представництва у господарському процесі від 01.04.2014 р. передбачена ціна за надання правової допомоги, а саме: досудове врегулювання спору – 300,00 грн., підготовка позовної заяви – 900,00 грн. та за представництво в суді 900,00 грн. Всього на суму 2100,00 грн.». Аргументом суду було те, що «в суду відсутні докази того, що адвокатом ОСОБА_2 було складено позовну заяву та надавалася правова допомога у досудовому врегулюванні спору» [5].

На підтримку таких дій суддів суддя Вищого господарського суду України Олексій Євсіков, зазначає: «Іноді, щоб отримати компенсацію понесених клієнтом витрат, представники адвокатури надавали мені пояснення на 5 сторінках, із зазначенням виду діяльності, кількості витраченого часу та суми коштів. Навіть урахувався час, витрачений на розмноження документів... Якщо я бачу, що сума не надто велика, але розумна, то прийняти відповідне рішення щодо стягнення такої суми з відповідача дуже легко. А от коли починаються «ігри», за яких адвокати надають узагальнюючі договори, акти або коли в договорі йдеться не про надання адвокатських послуг, а про загальні юридичні послуги, суди дуже часто відмовляють у відшкодуванні відповідної суми. Бо зі змісту договору незрозуміло, про що йдеться – про абонентське обслуговування на постійній основі чи про роботу адвоката у вирішенні конкретного судового спору» [6].

У зв'язку з цим варто охоплювати предметом договору про надання правової допомоги, за якою планують здійснити відшкодування витрат на оплату послуг адвоката, тільки надання адвокатських послуг на тих стадіях господарського процесу, що передують прийняттю рішення в господарській справі (включаючи стадію вирішення господарських спорів у першій інстанції). У разі необхідності надання адвокатських послуг на подальших стадіях господарського процесу необхідно регулювати такі відповідні відносини іншим договором про надання правової допомоги, який не буде подаватися до господарського суду для відшкодування зазначених витрат, адже як видно із згаданих судових рішень, існує ймовірність відмови господарського суду в їхньому відшкодуванні з посиланням на неможливість фактичного надання цих послуг на момент розгляду або прийняття рішення у справі.

Крім того з аналізу судової практики щодо відшкодування витрат на правову допомогу видно, що лише факт укладення договору про надання правової допомоги та зазначення вартості такої послуги в договорі не є підставою для її відшкодування. Відшкодування витрат здійснюється за наявності документального підтвердження витрат: угодою про надання послуг щодо ведення справи у суді та/або належно оформленої довіреності і платіжного доручення

або іншого документа, який підтверджує сплату відповідних послуг. Однак навіть надання платіжного документа про сплату послуг адвоката не гарантує визнання зазначеної суми в платіжному документі як судової витрати в повному обсязі. Так, у матеріалах справи № 910/11701/14-908/2153/14, яка була розглянута господарським судом Запорізької області міститься необхідне документальне підтвердження витрат ТОВ «АКВАЛАЙФ-УКРАЇНА», пов'язаних з оплатою послуг адвоката, а саме: Договір про надання юридичних послуг №2 від 15.02.2014 р. (а.с. 1-13 т.3); свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю Серії КР № 33 від 25.12.2013 р. (а.с. 14 т. 3), платіжне доручення №1200 від 27.03.2014 р. про сплату 10672,00 грн. (а.с. 16 т. 3). Однак, суд в рішенні суду, зазначив, що він вважає, що дана категорія спору не відноситься до складних справ, отже заявлена вартість наданих адвокатських послуг є завищеною та обґрунтованим розміром судових витрат з оплати послуг адвоката є 3 000,00 грн., які і підлягають стягненню з Відповідача на користь Позивача, а не 10672,00 грн., які сплатив позивач [7]. Із зазначеним рішенням не можна погодитися на тій підстав, що в законодавстві України відсутній нормативно-правовий акт, який дає визначення складних справ. В господарському процесі питання складності справ вирішено лише щодо справ про банкрутство відповідно до Постанови Пленуму ВГС України від 16.01.2013 № 1 «Про затвердження Положення про автоматизовану систему з відбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство» [8]. Так, п.4.2.1. Постанови Пленуму ВГС України від 16.01.2013 № 1 зазначає, що коефіцієнт складності справи визначається самим суддею, виходячи з відомостей, зазначених у заяві про порушення провадження у справі про банкрутство з урахуванням порядку провадження у справі про банкрутство, який підлягає застосуванню до боржника (загальний, спеціальний або спрощений), статусу, форми власності та організаційно-правової форми боржника, розміру кредиторської заборгованості боржника, кількості працівників боржника тощо.

В зв'язку з цим, у справі № 910/11701/14-908/2153/14 [7] посилалися на те, що дана категорія спору не відноситься до складних справ, суддя не міг, адже фактично відсутні самі критерії складності справи.

Висновки. Дослідження деяких аспектів оплати послуг адвоката, дозволило дійти таких висновків:

1) змінити ч.3 ст.30 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та викласти її в такій редакції: «При встановленні розміру гонорару враховуються: обсяг часу і роботи, що вимагаються для належного виконання доручення; ступінь складності та новизни правових питань, що стосуються доручення; необхідність досвіду для його успішного завершення; вірогідність того, що прийняття доручення перешкоджатиме прийняттю адвокатом інших доручень або суттєво ускладнить їх виконання в звичайному часовому режимі; необхідність виїзду у від'їждження; важливість доручення для клієнта; роль адвоката в досягненні гіпотетичного результату, якого бажає клієнт; досягнення за результатами виконання доручення позитивного результату, якого бажає клієнт; особливі або додаткові вимоги клієнта стосовно строків виконання

доручення; характер і тривалість професійних відносин даного адвоката з клієнтом; професійний досвід, науково-теоретична підготовка, репутація, значні професійні здібності адвоката.

Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час».

2) При укладенні договору про надання правової допомоги необхідно чітко встановлювати вид послуг адвоката, які будуть включатися до складу судових витрат.

3) З метою визначення розміру витрат на послуги адвоката варто Вищому господарському суду України разом з Національною асоціацією адвокатів України розробити критерії складності господарських справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 27. – ст. 282.

2. Правила адвокатської етики: Затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 17.11.12 року // <http://vkdk.org/pravil-advokatskoji-etiki/>.

3. Правила адвокатської етики: Затверджені Установчим З'їздом адвокатів України: схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 1 жовтня 1999 року, протокол від 1 - 2 жовтня 1999 р. № 6/VI// http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS128.html.

4. Рішення від 10 липня 2014 р. господарського суду Івано-Франківської області в справі № 909/689/14 про стягнення заборгованості в сумі 13400 грн. // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39710838/>.

5. Рішення від 15 липня 2014р. господарського суду Київської області в справі № 911/1661/14 про стягнення 60553,97 грн.// <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39832287>.

6. Сахарова Ю. Вирішити питання щодо відшкодування витрат на послуги адвоката в господарському процесі іноді складніше, ніж розв'язати спір по суті // Закон і бізнес. – 09.11–15.11.2013. – №45 (1135).

7. Рішення від 15 липня 2014р. господарського суду Запорізької області в справі № 910/11701/14-908/2153/14 про стягнення заборгованості 45210,32 грн. суми основного боргу, 1806,61 грн. 3% річних, 1871,45 грн. інфляційних збитків // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39847976>.

8. Про затвердження Положення про автоматизовану систему з відбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство: Постанова Пленуму ВГС України від 16.01.2013 № 1// <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0001600-13>.

Нескороджена Л.Л. Особливості оплати послуг адвоката в господарському процесі

У статті розглядаються проблемні аспекти оплати послуг адвоката у господарському процесі, а саме досліджуються питання щодо визначення розміру гонорару, підтвердження його сплати.

Ключові слова: адвокат, представництво, господарський процес, договір про надання правової допомоги, гонорар.

Нескороджена Л.Л. Особенности оплаты услуг адвоката в хозяйственном процессе

В статье рассматриваются проблемные аспекты оплаты услуг адвоката в хозяйственном процессе, а именно исследуются вопросы определения размера гонорара, подтверждение его уплаты.

Ключевые слова: адвокат, представительство, хозяйственный процесс, договор о предоставлении правовой помощи, гонорар.

Neskorodzhena Larisa. Features attorneys' fees in the economic process

The article deals with the problematic aspects of attorney's fees in the economic process, and it explores issues of determining the size of the fee, proof of payment thereof.

Keywords: attorney, representative, business process, agreement on legal assistance, fee.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2014.